
Тематичний тезаурус Thematical thesaurus

A posteriori – на підставі досвіду

*Севіль Семисошенко,
Тетяна Писаренко – методисти
Центру інноваційного розвитку освіти
Харківської академії неперервної освіти*

---

*Usus est magister rerum (лат.).
Досвід – учитель усіх справ.*

*Maxima debetur puero
reverentia (Iuvenalis).
До дитини треба ставитися
З найбільшою повагою.
Децім Юлій Ювенал,
I-II ст. н. е., видатний римський поет*

Антропоцентрична парадигма освіти

Розглядається як основа оновлення стратегічних цілей вищої освіти у глобалізованому світі. Визнає розвиток людини заради самої себе й лише опосередковано для суспільства. За І. Зязюном, на відміну від попередньої орієнтації на уніфіковану соціалізацію особистості, яка нівелювала її індивідуальність, відбувається переміщення уваги на внутрішній духовний світ і самотні особливості людини.

Гуманізація освіти – максимальне врахування можливостей та інтересів кожної особистості, її вікових та індивідуальних особливостей, життєвого досвіду. Центр ваги поступово переноситься із суб'єкт-об'єктних відносин між учителем і учнем на діалогові суб'єкт-суб'єктні, базовані не лише на інтелектуалізмі, а й на емоційно-почуттєво-вольових чинниках.

Гуманістична педагогіка, у якій саме цінності визначають цілі, орієнтована на дитиноцентристську модель освіти, за якої особистість стає центром «педагогічного всесвіту», навколо якого рухаються освітньо-виховні засоби. При цьому педагогічне керівництво здійснюється не прямо, а опосередковано, шляхом створення необхідних умов для розвитку вільної особистості.

Гуманістичний зміст виховання розуміється як взаємодія та співпраця дорослих і дітей у сфері їхнього спільного буття, опанування нових форм, засобів, прийомів виховання та пошук індивідуальних способів їх застосування.

Людиноцентризм – нова стратегія поступу суспільства, на думку В. Кременя, в основі якої не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає сенс і перспективу. (За Г. Вороніною)

Виховання культури безпеки

У науковій літературі цей термін визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

*Культура безпеки – елемент загальної культури людини, що сприяє запобіганню загроз здоров'ю та саме сьогодні може розглядатись як головна мета підготовки людини до подальшої безпечної життєдіяльності; **структурний компонент базової культури особистості**; невід'ємний **складник професійної культури** кожного майбутнього фахівця, що формується, усвідомлюється та прищеплюється.*

*В умовах закладу освіти формування основ культури безпеки передбачає розвиток умінь і навичок безпечної поведінки, світоглядних ідей, моральних і естетичних цінностей, досвіду вирішення проблем безпеки та безпечного спілкування. **Основа формування культури безпеки – процес виховання, навчання та розвитку особистості як спеціально організовані та методично забезпечені процеси.***

***Ефективне виховання культури безпеки** можливе лише за умови організації відповідного освітнього процесу, що забезпечує цілеспрямовану підготовку учнів до профілактики та подолання впливу шкідливих і небезпечних факторів оточуючого середовища життєдіяльності у процесі спеціально організованого творчого міжособистісного спілкування учнів із педагогами, які є носіями культури безпеки.*

Комплексний і системний розвиток культури безпеки** уможливорює значно підвищити рівень духовного, морального й патріотичного виховання, зменшити людські та матеріальні втрати. Наразі **актуальною потребою є** формування культури безпеки та виховання не схильної до надмірного ризику особистості, яка адаптована до адекватних дій у надзвичайних і екстремальних умовах. **Напрями системи виховання культури безпеки учнів: освітня діяльність; позаурочна та позакласна діяльність; методична діяльність; соціальне партнерство.

***Виховання у сфері безпеки життєдіяльності має забезпечити** формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави.*

Успішність виховання культури безпеки здобувачів освіти значно залежить від особистості вчителя, який повинен володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності з профілактики дитячого травматизму та формування культури безпеки життєдіяльності.

(За М. Астаховою)

Мовне виховання

«Культурна людина має не тільки добре володіти рідною мовою, а й ставитися до неї як до вагомій суспільній цінності, відчувати відповідальність за її теперішнє й майбутнє. *Формувати правильне ставлення до мови і є метою мовного виховання*» (Селігей П. Про виховання мовної свідомості. *Мовознавство*. 2010. № 2 – 3. С. 177.). Відображення світу в мові – це колективна творчість народу, який спілкується цією мовою, і кожне наступне покоління з рідною мовою отримує повний комплект культури, у якому вже зосереджені риси національного характеру, світогляд, мораль. *Таким чином, мова, відображаючи світ і культуру, формує її носіїв. Мова є засобом вираження думок, засобом спілкування*

Мовна свідомість – «небайдуже ціннісне ставлення до мови як із боку окремої людини, так і всього суспільства, що охоплює погляди, уявлення, почуття, оцінки щодо мови, а також мотиви мовної поведінки» (Селігей П.). Це важливий стратегічний чинник мовної стійкості.

Мова – інструмент культури, який формує особистість, бо саме завдяки мові людина пізнає менталітет, традиції, звичаї свого народу разом зі специфічним образом світу. Мова не може бути поза культурою. У процесі інкультурації діти, опановуючи рідну мову, разом із нею засвоюють узагальнений досвід попередніх поколінь. (За Т. Серих)

Педагогічна взаємодія

Процес спільної діяльності педагога, учня та його батьків, що має конкретну педагогічну мету, яка базується на встановлених нормах і цінностях, а її наслідком є зміни в цінностях, установках, діяльності, особистісному світорозумінні та поведінці. Передбачає спілкування як складний процес устанавлення та розвитку контактів між людьми, а також спільну діяльність як організовану систему активності взаємодіючих учасників. (За А. Остапенко)

Педагогіка партнерства

Це важлива складова Концепції Нової української школи, що спрямована на побудову довіри між школою, дітьми, батьками, суспільством; простір дитинства, який базується на засадах співпраці, діалогу, прийняття та рівності. Вона ґрунтується на повазі до особистості, доброзичливості, позитивному ставленні, довірі у відносинах, принципі «діалог – взаємодія – взаємний», розподіленому лідерстві (проактивність, право вибору й відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків), соціальному партнерстві (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Як вектор гуманного та творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу педагогіка партнерства набуває особливого значення. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів і батьків на *особистісний розвиток дитини і поважне ставлення до неї*. (За А. Большукіною)

Превентивне виховання

Це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї

імунітету до негативних впливів соціального оточення, на профілактику й корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді, на їх допомогу й захист.

Превентивний (від латин. *praeventivus*).

1. *Запобіжний (охоронний, захисний)*: превентивні заходи в системі протипожежної боротьби; превентивна війна, що нібито має запобігти нападкові іншої держави, але розв'язується у вигідний для агресії момент.

2. *Попереджувальний*, який стосується профілактики девіантної поведінки, алкоголізму, наркоманії, СНІДу, способу життя, що призводить до хвороби, знецінення сенсу життя.

Формування превентивного виховного середовища – інноваційна освітньо-виховна технологія, що сприяє оновленню системного підходу щодо цілісних педагогічних процесів і явищ, формуванню позитивного самосприйняття особистості, зниженню дискомфорту в атмосфері спільного виховного середовища. (За В. Бандурою)

Психолого-педагогічні інновації є складовою частиною освітніх інновацій і характеризуються новою чи вдосконаленою педагогічною системою або технологією педагогічного процесу.

Освітня інновація характеризується новизною в галузі психолого-педагогічних, соціально-економічних, науково-виробничих досліджень, спрямованих на значне покращення освітнього процесу і виражених у вдосконалених чи нових: освітніх системах (дидактична, виховна, управлінська); складниках освітнього процесу (мета, зміст, структура, форми, методи, засоби, результати); освітніх технологіях (дидактичні, виховні, управлінські); наукових і науково-методичних розробках, технічних пристроях і установках для закладів і установ освіти; нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів і установ освіти.

Інновація суттєво відрізняється від педагогічного досвіду, який характеризується сукупністю знань, умінь і навичок, здобутих у процесі практичної навчально-виховної роботи, є частиною сукупної культури педагога – основи, результату і самої практичної педагогічної діяльності, відображає наявні знання, вміння, навички та індивідуальні риси особистості.

Носієм педагогічних інновацій виступають творчі, енергійні люди, які фахово здатні, морально і матеріально зацікавлені щодо проведення інноваційних змін, опанування та реалізації нового. (За Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті. К.: Шкільний світ, 2007. С. 8 – 10.)

Профорієнтаційна робота в Новій українській школі

Орієнтована на сучасний ринок праці. Важливо ознайомлювати здобувачів освіти з різними сферами діяльності, надавати інформацію про особливості та перспективи кожної професії, навички та компетенції, необхідні для успіху на ринку праці.

Побудова ефективної системи роботи в закладі освіти з профорієнтації надає молоді можливість зробити обдуманий вибір майбутньої професії відповідно

до своїх інтересів, здібностей, потреб ринку праці. Це сприяє зростанню самореалізації та забезпечує успішну кар'єру в обраній сфері. **Досягнення цієї мети можливе за умови:** ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу; постійного професійного зростання педагогів; реалізації сучасних підходів до організації профорієнтаційної роботи; використання ефективних інструментів педагогічного впливу, зокрема інструментарію «педагогіки партнерства».

Трудове виховання – процес цілеспрямованого й усвідомленого прилучення зростаючої особистості до суспільних цінностей праці, що формуються в неї під час освітнього процесу, та шляхом залучення її до суспільно корисних акцій, проєктів, окремих трудових дій відповідно до вікових можливостей та інтересу.

Ціннісне ставлення до праці – визначальна складова змісту виховання *особистості*, що спрямована на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку та самовдосконалення; *характеристика особистості дитини*, що включає ставлення до праці як однієї з важливих життєвих потреб, почуття задоволеності працею та наявності сукупності найважливіших моральних якостей, які визначають ставлення до трудової діяльності загалом (працьовитість, відповідальність, уміння раціонально розподіляти робочий час, інші). Виховання цих якостей можливе за умови тісної взаємодії педагога та батьків, їх власного прикладу. (За А. Остапенко)

Резюме:

Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla (Seneca).

Довгий шлях повчанням, короткий і успішний за допомогою прикладів (Луцій Анней Сенека, римський письменник, філософ і політичний діяч).

Джерело педагогічних інновацій

Особливості виховання в Новій українській школі

Редактор: Писаренко Т.І.

Упорядник: Семисошенко С.В.

Дизайн: Семисошенко С.В.

Електронне видання

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24
Тал./факс (057)731-21-31
e-mail: kvnz.hano@gmail.com
Web-сайт: edu-post-diploma.kharkov.ua